

**Instrumenty wsparcia rozwoju
przedsiębiorczości, kwalifikacji zawodowych,
kapitału społecznego oraz powstawania miejsc
pracy na obszarach wiejskich w ramach w
ramach WPR (w tym również RLKS)**

Wsparcie przedsiębiorczości realizowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020)

Działania przyczyniające się (bezpośrednio, lub pośrednio) do rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich to m. in.:

- LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS);
- Współpraca;
- Rozwój usług związanych z rolnictwem i leśnictwem;
- Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej;
- Przetwórstwo i marketing produktów rolnych;
- Instrumenty finansowe.

Leader 2014-2020

Cele działania

- ❖ **6B** „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i **rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich**” poprzez **wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (LSR)** współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach PROW 2014-2020
- ❖ **6A** „ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy”

LSR:

- opracowywane oddolnie z **udziałem społeczności lokalnej**, zainteresowanej zrównoważonym rozwojem, co wpływa na poprawę warunków życia i potencjał rozwoju obszarów wiejskich
- umożliwia zidentyfikowanie nowych, innowacyjnych kierunków rozwoju obszarów wiejskich
- zakłada realizację operacji mających na celu **wsparcie przedsiębiorczości – rozwój przedsiębiorczości** i jego otoczenia poprzez wspieranie nowych firm i rozwój firm istniejących

Poddziałanie 19.2

Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność

Najczęściej realizowane operacje w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, na które udzielane jest wsparcie:

- podejmowanie działalności gospodarczej
- rozwijanie działalności gospodarczej

	Podjęmowanie działalności gospodarczej	Rozwijanie działalności gospodarczej
BENEFICJENT	<ul style="list-style-type: none"> Osoba fizyczna 	<ul style="list-style-type: none"> Osoba fizyczna/prawna/j.o.n.o.p. (w tym spółka cywilna)
KOSZTY KWALIFIKOWALNE	<ul style="list-style-type: none"> Rzeczowo zgodne z kosztami określonymi w § 17 rozporządzenia LSR 	<ul style="list-style-type: none"> Koszty kwalifikowalne zgodne z katalogiem kosztów określonych w § 17 rozporządzenia LSR* (koszty ogólne, zakup nowych środków transportu, koszty najmu)
WARUNKI KWALIFIKOWALNOŚCI/ KRYTERIA WYBORU	<ul style="list-style-type: none"> Wnioskodawca nie podlega KRUS (z wyłączeniem działalności sklasyfikowanej jako produkcja artykułów spożywczych lub produkcja napojów) Wnioskodawca nie otrzymał dotychczas pomocy w ramach poddziałania 6.2 i 6.3 PROW 2014-2020, Wnioskodawca w okresie 3 miesięcy poprzedzających dzień złożenia WOPP nie wykonywał działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców i nie została mu dotychczas przyznana pomoc na operację w tym zakresie Operacja zakłada podjęcie działalności gospodarczej i utworzenie przynajmniej 1 miejsca pracy (w tym samozatrudnienie) 	<ul style="list-style-type: none"> Podmiot ubiegający się o wsparcie w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia WOPP wykonywał łącznie co najmniej przez 365 dni działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców oraz nadal wykonuje tę działalność Podmiotowi ubiegającemu się o wsparcie nie została przyznana pomoc na operację w zakresie podejmowania działalności gospodarczej albo upłynęło co najmniej 2 lata od dnia jej przyznania Operacja zakłada utworzenie co najmniej jednego miejsca pracy w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne i zatrudnienie na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę
FORMA I LIMIT POMOCY	PREMIA/do 100 000 PLN /Min. wart. operacji 50 000 PLN	REFUNDACJA/do 500 000 PLN /Min. wart. operacji 50 000 PLN

* Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata (Dz. U. z 2019 r. poz. 664 z późn. zm.)

Współpraca. Wsparcie tworzenia i działania grup operacyjnych EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa - PROW 2014 - 2020

W **PROW 2014-2020** pomoc w ramach działania Współpraca dotyczyła wyłącznie projektów, których celem było opracowanie i wdrożenie innowacji.

W skład Grupy Operacyjnej EPI wchodziły co najmniej dwa różne podmioty należące do następujących różnych kategorii:

- rolnicy,
- właściciele lasów
- jednostki naukowe i badawcze
- **przedsiębiorcy**, jeżeli wykonywany przez nich rodzaj działalności ujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności jest związany z operacją realizowaną przez grupę operacyjną,
- podmioty świadczące usługi doradcze

Grupa Operacyjna mogła realizować operacje służące:

- opracowaniu i wdrożeniu nowego lub znacznie udoskonalonego produktu, objętego załącznikiem 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, lub
- opracowaniu i wdrożeniu nowych lub znacznie udoskonalonych technologii lub metod organizacji lub marketingu dotyczących produkcji, przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów objętych załącznikiem 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Pomoc przyznana i wypłacona na jedną operację nie mogła przekroczyć **6 mln zł**.

Współpraca. Wsparcie tworzenia i działania grup operacyjnych EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa - PROW 2014 - 2020

W ramach działania Współpraca przedmiotem realizacji operacji mogło być również m. in. tworzenie krótkich łańcuchów dostaw.

Pomoc była przyznawana grupie operacyjnej EPI. W skład tej grupy, w przypadku krótkich łańcuchów dostaw, wchodziło co najmniej 5 rolników i każdy z rolników wchodzących w skład tej grupy spełniał wymagania określone w przepisach w sprawie prowadzenia działalności:

- w ramach dostaw bezpośrednich lub
- przy produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej, lub
- w ramach rolniczego handlu detalicznego, lub,
- w ramach działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej, lub
- wykonuje działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców, w zakresie co najmniej jednego z rodzajów działalności określonych w dziale 10 i 11 Polskiej Klasyfikacji Działalności;

Pomoc, na zasadach płatności zryczałtowanej, przyznawana była w wysokości:

- **325 000 zł**, w przypadku gdy operacja przewiduje zakup środka transportu,
- **280 000 zł**, w pozostałych przypadkach

Poddziałanie 6.4 PROW 2014 - 2020

Usługi związane z rolnictwem i leśnictwem

- ❑ Od dnia 24 czerwca 2022 r. obowiązują nowe przepisy w sprawie przyznawania pomocy finansowej na **operacje typu „Rozwój przedsiębiorczości – rozwój usług związanych z rolnictwem i leśnictwem”** w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w tworzenie i rozwój działalności pozarolniczej” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020
- ❑ W ramach naboru oprócz dotychczasowego zakresu usług rolniczych (kody Polskiej Klasyfikacji Działalności: 01.61.Z Działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną, 01.62.Z Działalność usługowa wspomagająca chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, 01.63.Z Działalność usługowa następująca po zbiorach) będzie można ubiegać się o pomoc w czterech nowych zakresach wsparcia:
  - Usługi związane z leśnictwem
  - Usługi związane z utrzymaniem/zabezpieczaniem urządzeń wodnych
  - Usługi związane z myciem i dezynfekcją
  - Usługi związane z wykorzystaniem technologii cyfrowych

Wysokość refundacji

- W ramach jednego wniosku można ubiegać się o pomoc na wykonywanie albo podejmowanie działalności gospodarczej obejmującej świadczenie usług tylko w jednym z zakresów (np. nie ma możliwe ubieganie się o pomoc jednocześnie w zakresie usług rolniczych oraz zabezpieczania lub utrzymania urządzeń wodnych)
- W zakresie świadczenia usług związanych z rolnictwem w zakresie zabezpieczania lub utrzymania urządzeń wodnych oraz w zakresie wykorzystania technologii cyfrowych zwiększona jest wysokość refundacji do 65% kosztów inwestycji kwalifikującej się do wsparcia (dla usług rolniczych, leśnych i mycia i dezynfekcji jest to 50%)

Maksymalny poziom pomocy to 500 000 PLN.

Poddziałanie 6.2 PROW 2014 - 2020

Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich

Celem jest rozwój działalności pozarolniczej na bazie gospodarstwa.

Szeroki zakres działalności gospodarczych objętych wsparciem

Gospodarstwo położone w miejscowości na obszarze wiejskim tzn. w gminie wiejskiej lub w gminie miejsko wiejskiej lub miejskiej objętych wsparciem (w dwóch ostatnich przypadkach liczba mieszkańców miejscowości do 5 tys.)

Beneficjentem może być rolnik, małżonek rolnika lub osoba zamieszkująca w gospodarstwie

Kwoty wsparcia w ramach 6.2

Pomoc przyznaje się danemu podmiotowi tylko raz w wysokości przez niego wnioskowanej uzależnionej od liczby planowanych do utworzenia miejsc pracy, odpowiednio:

- **150 000 zł**, jeżeli operacja przewiduje utworzenie co najmniej 1 miejsca pracy;
- **200 000 zł**, jeżeli operacja przewiduje utworzenie co najmniej 2 miejsc pracy;
- **250 000 zł**, jeżeli operacja przewiduje utworzenie co najmniej 3 miejsc pracy.

Poddziałanie 4.2 PROW 2014 – 2020 Wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój

Pomoc jest udzielana na materialne lub niematerialne inwestycje dotyczące przetwarzania i wprowadzania do obrotu na poziomie handlu hurtowego produktów rolnych (produktów wymienionych w Załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z wyłączeniem produktów rybnych).

Produkt będący wynikiem przetwarzania powinien być również produktem rolnym.

- **Małe przetwórstwo na bazie gospodarstwa**
- **RHD**
- **Inwestycje w zakładach przetwórczych**

Kwoty wsparcia w ramach 4.2

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji.

Poziom pomocy wynosi **do 50% kosztów inwestycji** kwalifikujących się do wsparcia i wynosi nie więcej niż:

- **10 mln zł dla jednego beneficjenta** (mikro, małe lub średnie przedsiębiorstwo wykonujące działalność gospodarczą w zakresie przetwarzania i sprzedaży hurtowej produktów rolnych) w okresie realizacji Programu i **nie mniej niż 100 tys. zł** na operację, a
- **w przypadku związków grup producentów rolnych lub zrzeszeń organizacji producentów** dla jednego beneficjenta w okresie realizacji Programu **nie więcej niż 15 mln zł** i **nie mniej niż 100 tys. zł** na operację;
- **500 tys. zł dla rolników**, domowników lub małżonków - rozpoczynających działalność w zakresie przetwarzania produktów rolnych i **nie mniej niż 10 tys. zł** na operację;
- **100 tys. zł dla rolników** lub ich małżonków – rozpoczynających lub prowadzących działalność w zakresie przetwarzania i sprzedaży przetworzonych produktów rolnych **w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD)** i **nie mniej niż 10 tys. zł** na operację. Dla naboru ogłoszonego w 2021 r. maksymalna kwota pomocy do przetwórstwa w ramach RHD została podwyższona ze 100 tys. zł do 200 tys. zł.

Instrument finansowy w formie Funduszu Gwarancji Rolnych w ramach PROW 2014- 2020

Fundusz Gwarancji Rolnych (FGR) to pierwszy na rynku fundusz gwarancyjny przeznaczony dla całego sektora rolnego.

FGR stanowi wsparcie w dostępie do finansowania kredytowego poprzez udzielanie gwarancji spłaty kredytów dla banków komercyjnych.

Gwarancja FGR jest dostępna w bankach kredytujących, które podpisały umowę z podmiotem wdrażającym tj. **Bankiem Gospodarstwa Krajowego (BGK)**.

Fundusz został zasilony kwotą **119 mln euro**.

Środki są wypłacane w ramach dwóch poddziałań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020:

- 4.1 „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” dla operacji typu „**Modernizacja gospodarstw rolnych**”;
- 4.2 „Wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój” dla typu operacji „**Przetwórstwo i marketing produktów rolnych**”.

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR 2023-2027)

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR 2023-2027) różni się od wcześniejszych programów rozwoju obszarów wiejskich.

Po raz pierwszy programowaniem objęto nie tylko instrumenty na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, ale także **płatności bezpośrednie** oraz **część interwencji** w wybranych sektorach rolnych, jak **w sektorze owoców i warzyw czy pszczelarskim**.

Istotnym elementem zmian wspólnej polityki rolnej jest **wzmocnienie zaangażowania tej polityki w realizację celów środowiskowo-klimatycznych UE**. Większy poziom koncentracji na działaniach środowiskowo-klimatycznych przekłada się w sposób znaczący na projektowaną strategię wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich w ramach PS WPR 2023-2027.

Budżet Planu Strategicznego to ponad **25 mld euro**, z czego płatności bezpośrednie to ponad 17 mld euro.

PS WPR 2023-2027

PS WPR 2023-2027 został opracowany w taki sposób, aby łączyć szeroki wachlarz interwencji odpowiadających na specyficzne polskie potrzeby, a jednocześnie przynieść wymierne rezultaty w odniesieniu do celów i ambicji określonych na poziomie unijnym, w tym w ramach Europejskiego Zielonego Ładu.

Wsparcie w ramach Planu skoncentrowane będzie przede wszystkim na rolnikach.

Natomiast rozwój lokalny, w tym **rozwój przedsiębiorczości**, w dużym stopniu **ukierunkowany będzie na transformację w kierunku zielonej i cyfrowej gospodarki obszarów wiejskich**.

Interwencje w **PS WPR 2023 - 2027** przyczyniające się (bezpośrednio, lub pośrednio) do rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich to m. in.:

- **LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS),**
- **Współpraca.**
- **Wsparcie dla współpracy w ramach krótkich łańcuchów dostaw żywności (w gospodarstwie i poza gospodarstwem)**
- **Usługi dla rolnictwa i leśnictwa – Zwrotne instrumenty finansowe**

LEADER PS WPR 2023-2027

☐ Cel szczegółowy WPR:

Wspieranie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki i zrównoważonego leśnictwa.

Cel interwencji LEADER

Budowanie lokalnej tożsamości bazującej na **aktywizacji społecznej** i przy wykorzystaniu **miejscowych zasobów** w sposób zapewniający najlepsze **zaspokojenie potrzeb** społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych.

Planuje się, że w ramach podejścia LEADER/RLKS realizowanych będzie około 300 lokalnych strategii rozwoju LSR.

Jednocześnie w ramach wdrażanych LSR wsparcie otrzyma 18 koncepcji „Inteligentnych wsi”

Beneficjenci interwencji LEADER

W zależności od komponentu interwencji:

Wdrażanie LSR

Beneficjenci I stopnia:

- osoby fizyczne, w tym ubezpieczone w KRUS lub wykonujące działalność gospodarczą
- osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, jednostki nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy nadają zdolność do wykonywania czynności prawnych (np. stowarzyszenia zwykłe), JSFP, MŚP
- LGD, w tym w szczególności w ramach projektów grantowych, operacji własnych

Beneficjenci II stopnia:

- grantobiorcy w projektach grantowych LGD

Zakres wsparcia interwencji LEADER

1. **Rozwój przedsiębiorczości**, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki w szczególności:
  - a) podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne,
  - b) rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej,
  - c) rozwijanie przedsiębiorstw społecznych.
2. **Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych** w szczególności w zakresie:
  - a) gospodarstw agroturystycznych,
  - b) zagród edukacyjnych,
  - c) gospodarstw opiekuńczych.
3. **Rozwój współpracy** w ramach krótkich łańcuchów żywnościowych.
4. Poprawa dostępu do **usług dla lokalnych** społeczności, z wyłączeniem inwestycji produkcyjnych oraz operacji w zakresach wymienionych punktach 1 – 2.
5. Przygotowanie **koncepcji inteligentnej wsi**.
6. Poprawa dostępu do **małej infrastruktury publicznej**.
7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki oraz **ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi**, a także wzmacnianie programów **edukacji liderów życia publicznego i społecznego**.
8. **Włączenie społeczne** osób w niekorzystnej sytuacji.

Wysokość wsparcia interwencji LEADER „Wdrażanie LSR”

Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci ryczałtu* w zakresie:

- 1) **podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne oraz rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych** do wysokości **150 tys. zł**
- 2) rozwoju współpracy w ramach **krótkich łańcuchów żywnościowych** do wysokości **350 tys. zł**
- 3) **projektów grantowych** do wysokości **500 tys. zł**, przy czym wysokość pojedynczego grantu:
  - a) na sfinansowanie przygotowania **jednej koncepcji inteligentnej wsi** wynosi **4 tys. zł**
  - b) na **przygotowanie operacji** planowanej do realizacji w partnerstwie:
    - **do 50 tys. zł** w przypadku operacji planowanej do realizacji w partnerstwie z podmiotem z **obszaru innej LSR z Polski**
    - **do 150 tys. zł** – w przypadku międzynarodowej operacji planowanej do realizacji w partnerstwie z podmiotem z **obszaru innej LSR z innego kraju**
    - w pozostałych zakresach zadań objętych grantami – ustalana będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b); maksymalna kwota zostanie określona w oparciu o dane historyczne
- 4) w pozostałych przypadkach Wdrażania LSR (w tym na operacje własne) **wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł**

*Wysokość wszystkich ryczałtów (poza przygotowaniem koncepcji SV) będą określane na podstawie projektu budżetu

Wykluczenia z interwencji LEADER

Z pomocy **wykluczone** są operacje:

1. obejmujące budowę lub modernizację dróg, targowisk, sieci wodno-kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków
2. dotyczące świadczenia usług dla rolnictwa

Działalność gospodarcza powinna być wspierana jedynie w zakresie w jakim jest to zgodne z celami tematycznymi wskazanymi w LSR

Maksymalny udział środków PS współfinansujących LSR przeznaczonych na finansowanie operacji realizowanych przez **jednostki sektora finansów publicznych** nie przekracza równowartości 40% wszystkich środków współfinansujących daną LSR (biorąc pod uwagę także środki polityki spójności). Nie dotyczy operacji wdrażających koncepcje Smart Village.

Budżet interwencji LEADER

	EFROW	Suma (EFROW + wkład krajowy)
Limit środków	€ 389 680 000,00	€ 708 509 091,00

Współpraca Grup Operacyjnych EPI

PS WPR 2023-2027

Wsparcie **rozwoju przedsiębiorczości** możliwe jest również w ramach interwencji **Współpraca Grup Operacyjnych EPI**

- Celem interwencji jest tworzenie grup operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (GO EPI) oraz opracowanie i wdrożenie innowacyjnych projektów tych grup, z uwzględnieniem potrzeb rolników, łączące partnerów dysponujących wiedzą z wzajemnie uzupełniających się dziedzin
- Utworzenie GO EPI oznacza umowę partnerstwa zawierającą postanowienia w zakresie współdecydowania, podziału zadań i obowiązków, udział co najmniej 2 różnych partnerów, obowiązkowy udział rolnika, w przypadku **przedsiębiorcy** udział tylko z kodem PKD adekwatnym do operacji (dotyczy każdej operacji)

Przedsiębiorca może być jednym z członków GO EPI

Współpraca Grup Operacyjnych EPI PS WPR 2023-2027

	Środki UE w euro	Środki publiczne w euro
Całkowity budżet interwencji	59 950 000,00	109 000 000,00

W **PS WPR 2023-2027** wsparcie w ramach interwencji Współpraca będzie udzielane w dwóch zakresach:

Wsparcie przygotowawcze

Utworzenie Grupy Operacyjnej (GO) EPI i opracowanie planu operacji GO EPI dotyczącej realizacji operacji, z uwzględnieniem potrzeb rolników – wsparcie **do 50 tys. zł** (ryczałt w oparciu o planowany budżet).

Realizacja operacji

Realizację operacji przez GO EPI, z uwzględnieniem potrzeb rolników – wsparcie **do 2,5 mln zł** (refundacja kosztów kwalifikowalnych), z preferencją dla operacji **do 350 tys. zł** (ryczałt w oparciu o planowany budżet).

